

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

لے کے ناں میں سوچئے رب دا کراں کلام بیان
مہر محبت کرنے والا اُچا اُسدا ناں

ہندکوڈی آواز

ہندکووی آواز

The Voice of Hindko

محمد ضیاء الدین

گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور

جملہ حقوق بحق گندھارا ہندکو اکیڈمی محفوظ اُن

ہندکووی آواز	نام کتاب
محمد ضیاء الدین	مرتبہ
تقاریر، مقالات	موضوع
اولیس خیال، محمد عتیق	کمپوزنگ
ثاقب حسین	سرورق
2017ء	سال اشاعت
محمد ضیاء الدین	اہتمام اشاعت
(جنرل سیکریٹری، گندھارا ہندکو بورڈ)	
F.44/17-B	جی ایچ اے اشاعت حوالہ
1000 روپے	قیمت
گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور	ناشر
جی ایچ اے لیزر پرنٹنگ، پشاور	پرنٹر
978-969-687-027-2	ISBN No.
گندھارا ہندکو اکیڈمی، 2 چنار روڈ،	ملوٹیس واپرے
آبدہ، یونیورسٹی ٹاؤن پشاور	

گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور

2- چنار روڈ، آبدہ، یونیورسٹی ٹاؤن، پشاور

www.gandharahindko.com

انتساب

محترم جناب

اعجاز احمد قریشی

چیئرمین، گندھارا ہندکو بورڈ پاکستان

دے ناں

ترتیب

نمبر شمار	عنوانات	صفحات
1	ہک ضروری گل (محمد ضیاء الدین)	ح
	نقادیہ	
2	گندھارا ہندکو بورڈ ہک تاورد رخت۔ جناب اعجاز احمد قریشی	2
3	گندھارا ہندکو کیڈی۔ غلام دستگیر	5
4	زبانان محبتاں داحوالہ۔ اعجاز حیم	8
5	ہندکو میری ماں بولی۔ اقبال ظفر جھگڑا	11
6	گندھارا ہندکو بورڈ داکمال۔ سید عاقل شاہ	12
7	زبان دی ترقی۔ حکومت دی سرپرستی۔ ڈاکٹر طارق رحمان	13
8	میرا پیغام محبت اے جتھو نکل پینچے۔ ڈاکٹر انوار فاضل چشتی	15
9	چا چا پونس ایوارڈ۔ شاہد یوسف	18
10	ہندکو بول چال۔ پروفیسر غزالہ یوسف	19
	مقالات	
11	ہندکو یورپ میں۔ ڈاکٹر الہی بخش اختر اعوان	22
12	ہندکو بقاء، معیار ہندی کی ضرورت۔ ڈاکٹر حلیم طوقار	69
13	سٹھ سال پہلیاں یادگیاں۔ کیپٹن مہندر سنگھ	82
14	صوبہ سرحد اور ہندکو زبان۔ ڈاکٹر سید امجد حسین	92
15	افغانستان میں ہند آریائی زبانیں۔ عبدالسلام نوری	104
16	پہاڑی زبان کی ترقی۔ کریم اللہ قریشی کرناہی	117
17	ہند آریائی زبانوں کے درمیان تعلق۔ انعام اللہ	130
18	ہزارہ میں ہندکو زبان و ادب۔ پروفیسر بشیر احمد سوز	135

156	کھو چترالی اور ہندکو تاریخی روابط - قاضی عنایت جلیل	19
162	پنجابی اور ہندکو کالسانی تعلق - ڈاکٹر نگہت خورشید	20
175	ہندکووان ثقافت تے لوک ادب - ش شوکت	21
178	امن بذریعہ ہندکو زبان و ثقافت - سلطان محمود شاہین	22
181	گوجری اور ہندکو زبان کا علاقائی تعلق - محمد ریاض گوجر	23
185	کوہاٹ نی ہندکو ثقافت - محمد جان عاطف	24
191	پٹھوہاری ادب پر سائنس کے اثرات - پروفیسر مہراب خاور	25
193	زبان - پیار محبت و دھانڈوا ذریعہ - عباس کاظمی	26
195	ہندکو زبان اور دمیلی زبان کے لسانی رابطہ - عصمت اللہ دمیلی	27
	رپورت	
199	دوسری عالمی ہندکو کانفرنس کی رپورٹ - ضیاء الحق سرحدی	28

ہندکو دی آواز

گندھارا ہندکو بورڈ پاکستان، پشور آپڑے قیام سی لے کے مسلسل کوششاں کردا پیا وے کہ ہندکو زبان، ادب، ثقافت، تحقیق تے معاشرت دے حوالے نوں ترقی دے سب پہلوواں نوں سمیٹ دے ہوئے کامیابیاں دیاں پونڈیاں چڑھد اریہوے۔ جدوجہد دا ایہہ کم اس لحاظ نال مشکل رہیا وے کہ صوبے اچ اس کم وے موافق فضاء میںسرنی رئی۔ صوبے دی دوئی وڈی زبان ہوئے دے باوجود ہندکو زبان و ادب دی ترقی وے کوئی ہندکو اکیڈمی، ہندکو سٹڈیز ڈیپارٹمنٹ، ہندکو ادبی بورڈ یا ہندکو ڈکشنری پراجیکٹ نی بنز سکے۔ ہندکو زبان و ادب دی ترقی دے حوالے نال جیہڑا بی کم کیتا گیا اوہ لوکاں نے ذاتی حیثیت نال کیتا تے اپڑے ذاتی وسائل استعمال کر کے اپڑی ادبی، علمی کوششاں نوں چھپائی دے مراحل طے کر کے کتابی صورت اچ لیا کے قارئین دے مطالعے وے فراہم کیتا۔ ان سب مشکلات دے باوجود ایہہ بی اپڑی جگہ حقیقت اے کہ درجنوں نہیں بلکہ سینکڑاں کتاباں چھاپیاں کنیاں۔

گندھارا ہندکو بورڈ دا قیام 1993ء اچ ہو یا۔ اپڑے قیام دے مقصد اں نوں سامنڑے رکھدے ہوئے اس بورڈ نے ہندکو زبان، ادب، ثقافت، علم، تحقیق دے کم نوں مربوط طریقے نال اگے ودھایا تے اس ترقی دے عمل دے نال نال ایہہ بی کوشش کیتی کہ انہاں تحریراں نوں کتابی صورت اچ چھاپا جاوے۔ بورڈ دی کوششاں نال گندھارا ہندکو اکیڈمی دا قیام ممکن ہو یا تے گندھارا ہندکو اکیڈمی 2015ء سی ہندکو دے فروغ وے کم کردی پئی اے۔

ہندکو وان بڑے فراخ دل واقع ہوئے ون اوہ نا صرف آپڑی مادری زبان ہندکو نال پیار کردین بلکہ صوبے اچ بولی جانڑے ولی دیگر سب زباناں نال بی پیار تے محبت کردے ون تے اسی پیار و محبت دے حوالے نال گندھارا ہندکو بورڈ تے گندھارا ہندکو اکیڈمی نا صرف ہندکو دیاں کتاباں چھاپڑیں دا اہتمام کردی پئی اے بلکہ دوئی زباناں دی اوہ کتب بی شائع کیتی جانیاں جہاں دا تعلق ہندکو ادب، ثقافت تے معاشرت نال اے۔ اس دے علاوہ ایہہ گہل بی قابل ذکر اے کہ ایہہ بورڈ تے اکیڈمی ہندکو دے علاوہ صوبے اچ بولی جانڑے والیاں دیگر زباناں دی کتب تے رسالے بی شائع کردی پئی اے۔ خاص کر صوبے دی انہاں زباناں تے زیادہ توجہ دتی جانندی پئی اے جیہڑی ہندکو دی طرح سرکاری سرپرستی سے محروم ریاں ون۔

پہلی عالمی ہندکو کانفرنس 2005ء اچ بڑی کامیابی نال منعقد ہوئی ائی تے اس دوران فیصلہ کیتا گیا ایا کہ دوسری عالمی ہندکو کانفرنس دو سال دے وقفے دے بعد منعقد کیتی جاسی۔ لیکن وسائل دی کمی دے باعث ایہہ کانفرنس

2012ء ایچ منعقد کیتی گئی۔ ایہہ کانفرنس بی بڑی کامیاب کانفرنس اس لحاظ نال ائی کہ اس ایچ محققین تے سکلرز نے آپڑے پُر مغز مقالے پیش کیے۔ مقالہ نگاراں دے علاوہ عوامی نمائندیاں نے بی آپڑے خیالات دا اظہار کردے ہوئے ہندکوڈی اہمیت تے ترقی تے زور دتا۔

عالمی کانفرنس دی تیاری دے سلسلے ایچ گندھارا ہندکو بورڈ دے چیئرمین جناب ایچ احمد قریشی صیب دی سربراہی ایچ انتظامی اجلاس منعقد ہوئیں۔ ایچ احمد قریشی ہونڑاں دے توسط نال جناب غلام دستگیر، چیف سیکریٹری خیبر پختونخوا نے کانفرنس دے انعقاد ایچ بھرپور مالی تعاون کیتا تے گندھارا ہندکو بورڈ دی کارکردگی تے کماں دی بھرپور تائید تے تعریف کردے ہوئے ہندکو اکیڈمی دے قیام دا اعلان کیتا تے انہاں نے کہیا کہ ایہہ اکیڈمی صوبے دے ترقیاتی فنڈز سی قائم کیتی جاسی۔ ایہہ اعلان اس لحاظ نال بڑا خوش آئند آیا کہ صوبے دی دوئی وڈی زبان دی ہونڑاں تکل کوئی اکیڈمی نی ائی تے پہلی دفعہ اس کانفرنس ایچ اعلان ہو یا کہ ہندکو زبان نوں سرکاری سرپرستی دتی جاسی۔ میں ایہہ سمجھنا واں کہ اس کانفرنس دی کامیابی ایہہ ائی کہ ساٹھوں محترم ایچ احمد قریشی ہونڑاں دی سرپرستی تے رہنمائی ملی تے انہاں دے توسط نال صوبے دے چیف سیکریٹری نے صوبائی حکومت دی طرفوں اعلان کیتا گیا کہ ہندکوڈی مکمل سرپرستی کیتی جاسی۔ ایہہ اعلان دراصل ہندکو واناں دے دیرینہ خواب دی تکمیل ائی۔ کانفرنس دی پوری روداد تے مقالے اس کتاب ایچ توڑے سامنڑیں پیش کیے جانداں تے ایہہ بی آپڑی جگہ تے حقیقت اے کہ کانفرنس دی کارروائی تے مقالیاں تے مشتمل کتاب 2017ء ایچ چھپ کے توڑے سامنڑے آندی پئی اے اس تاخیر دا باعث وسائل دی کمی ائی لیکن ٹی اس گل دی ضرورت تعریف تے توصیف کرسو کہ اتنا عرصہ گزرنے دے باوجود کانفرنس دے پورے مقالے تے کارروائی ہندکو نال محبت کرنے والیاں کول محفوظ ائی۔ ”ہندکوڈی آواز“ ایچ کوشش کیتی گئی کہ کانفرنس دے دوران پڑھے گئے سارے مقالیاں نوں شائع کیتا جاوے۔ جیہڑے مقالے دستیاب ہو سکے انہاں نوں اس کتاب ایچ شامل کیتا جاندا پیاوے امید اے کہ قارئین اس کتاب ایچ موجود مقالیاں سی مستفید ہون تے آپڑی آراء سی آگاہ فرمائیں۔

محمد ضیاء الدین
کنویز، دوسری عالمی ہندکو کانفرنس